

DOI: 10.7251/GFP1303263C

UDC: 343.3/.7+327.7/.8

Stručni rad*Datum prijema rada:*
15. jun 2013.*Datum prihvatanja rada:*
17. jun 2013.**Milomir Ćodo***Sekretar Okružnog suda u Bijeljini*

Dokazivanje terorizma

Rezime: Kriminalitet kao društveno negativna pojava prati ljudsko društvo kroz sve epohe njegovog razvoja i prilagođava se tom razvoju. U teoriji i praksi prisutne su razne podjele kriminaliteta. Jedna od podjela kriminaliteta jeste podjela na politički, opšti, privredni i ekološki kriminalitet.

Posebno opasan oblik ispoljavanja političkog kriminaliteta jeste terorizam i zbog toga što je on usko povezan sa organizovanim kriminalom. Takva karakteristika terorizma i činjenica da on ugrožava državu i njeno uređenje, zahtijeva iznalaženje adekvatnog odgovora od strane državnih organa na sprečavanju i otkrivanju terorističkih aktivnosti. Odgovor države mora da bude i kroz korištenje posebnih metoda s ciljem otkrivanja, razjašnjavanja i dokazivanja ovih krivičnih djela. Nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija kao metod za postizanje navedenog cilja zauzima posebno značajno mjesto. Možemo da primjetimo da je terorizam postao sigurno jedan od najvećih problema današnjice. Pogotovo zbog svojih raznovrsnih pojava oblika i zbog sve većeg i većeg broja žrtava koje donose nove terorističke akcije. Upravo zbog sve većeg broja žrtava shvatamo težnju i odlučnost međunarodne zajednice da se izbori sa svim vidovima terorizma.

U 21. vijeku terorističke aktivnosti su postale jedan od najvećih problema međunarodnog sistema bezbjednosti. Zbog toga je i svaki pomak u pronalaženju metoda, identifikacije i sadržaja terorizma, vrlo značajan u borbi protiv ovog vida nasilja. Povećanje nasilja i nasilničkog ponašanja u mnogim zemljama svijeta postalo je jedan od osnovnih problema u društvu.

Terorističke aktivnosti su vrlo složene i nisu

dovoljno razjašnjene naročito kada je riječ o njihovim nosiocima i raz- lozima za njihovo postojanje. Pored toga, objekti napada i metodi koji se primjenjuju se stalno mijenjaju. Zbog toga je za uspješno suprotstavljanje te- rorističkim aktivnostima bitan rad u kontinuitetu.

Ključne riječi: terorizam, krivično djelo, dokazivanje, posebne istraž- ne radnje, prikriveni istražitelj, presretnuti razgovor, vještačenje, kriminalitet, policija, tužilaštvo, sud.

POJAM I DEFINICIJE TERORIZMA

Pojmovno određenje i definisanje krivičnog djela terorizma je isto tako slo- ženo kao i shvatanje samog terorizma i terorističke aktivnosti. Riječ terorizam potiče od francuske riječi „terreur“ i označava strah i užas ili primjenu nasilja sve do fizičkog uništenja. Složenost definisanja terorizma proizilazi i iz multidisciplinarnog pristupa proučavanju ovog društveno negativnog fenomena. Pored toga, definisanje terorizma otežava i niz drugih faktora od kojih se mogu navesti samo neki: postojanje brojnih uvriježenih i nejasnih, i pri tome još među- sobno spornih kolokvijalnih predstava o tome šta je to terorizam, pežorativnost prilikom definisanja terorizma (njegovo definisanje pod uticajem emocija i in- teresa), demonizovanost termina terorizma, itd. Analiza tih problema potvrđuje da je terorizam veoma složen i izrazito razvojan fenomen koji ima niz pojavno raznovrsnih formi, ali i to da njegovo definisanje ometaju: nepoznavanje fenome- na, pojmovna isprepletenost sa srodnim oblicima političkog nasilja, prisutnost emocija pri definisanju, a naročito politički interesi onih koji ga definišu, kao i niz drugih, manje uočljivih, mada ne i manje bitnih faktora¹. O problemu de- finisanja terorizma govori i podatak da je u periodu od 1936. godine do 1981. godi- ne postojalo ukupno 109 definicija ovog pojma.²

Kada se definiše terorizam neophodno je napraviti razliku između terori- zma, terora, gerile, drugih oblika nasilja i nasilničkog ponašanja kao i pojed- nih oblika kriminala.

Institucionalne ili administrativne definicije terorizma su one koje su re- zultat djelovanja određenih državnih ili međunarodnih institucija. Ove definicije su bitne iz razloga što one služe kao osnova za djelovanje organa krivičnog gonjenja.

Ujedinjene nacije nemaju jedinstvenu definiciju terorizma, ali u brojnim rezolucijama, konvencijama, deklaracijama i protokolima određeni akti i pona- šanja grupa ili pojedinaca označavaju se kao terorizam. Tako, pod terorizmom UN podrazumijevaju akte lišavanja života ili ranjavanja, ili akte uništavanja ili oštećenja imovine civila ili vlada, bez jasne dozvole određene vlade, od strane

¹Simeunović, D. (2005), Problemi definisanja savremenog terorizma, SPM broj 3-4, god. XII, sveska 15, str. 8–9.

²Bošković, M. (1995), Kriminalistička metodika, Viša škola unutrašnjih poslova, Beograd, str. 352.

pojedince ili grupa ljudi koji samostalno djeluju, ili vlada koje djeluju iz vlastitih pobuda ili vjerovanja, da bi postigle neki politički cilj³.

Evropska unija je definisala terorističke akte kao namjerne radnje koje mogu opasno oštetiti zemlju ili međunarodnu organizaciju, zakonom označene kao protivpravne radnje, a počinjene sa ciljem ozbiljnog uznemiravanja naroda, prisiljavanja vlade ili međunarodne organizacije da počini ili se uzdrži od činjenja, i sa ciljem ozbiljne destabilizacije ili uništavanja osnovnih političkih, ustavnih, ekonomskih ili socijalnih struktura zemlje ili međunarodne organizacije (napad na ljudski život, napad na fizički integritet lica, uzimanje talaca, otkimanje aviona, broda ili drugih transportnih sredstava, itd.).

Jasno je da sem ovih institucionalnih definicija terorizma postoje i vaninstitucionalne definicije koje su u stvari definicije različitih naučnika i stručnjaka, kako domaćih, tako i stranih, iz oblasti bezbjednosti i terorizma. Tako, **V. Dimitrijević** terorizam definiše kao organizovanu i sistemsku prijetnju nasilja s namjerom da se izazivanjem straha i slične nesigurnosti građana naruši autoritet države ili ostvare neki politički ciljevi⁴.

O. Đorđević, u Leksikonu bezbednosti, terorizam definiše kao metod smišljene i sistemske upotrebe akata nasilja radi sijanja straha prema ljudima, od strane državnih organa ili organizovanih skupina, da bi se ostvarili određeni politički ciljevi⁵.

B. Simonović smatra da terorizam predstavlja preduzimanje različitih akata fizičkog nasilja ili drugih oblika ugrožavanja života i zdravlja ljudi koje najčešće karakteriše neselektivnost pri izboru objekata napada i neposrednih žrtava, pri čemu se izaziva strah i osjećaj nesigurnosti u određenoj društvenoj zajednici i stvaraju uslovi za postizanje političkih ciljeva⁶.

S. Kovačević smatra da je terorizam metod političke borbe u kome se sistematskim i organizovanim nasiljem radi izazivanja straha kod šireg kruga ljudi stvara nepovjerenje u društveni poredak s ciljem nametanja političke vlasti terorista, vršenjem terorističkih akcija⁷.

D. Modli i N. Korajlić pod terorizmom smatraju sistematsko i organizovano nasilje nad pasivnim subjektom koje kod pasivnog subjekta stvara osjećaj nesigurnosti i proizvodi stanje straha s ciljem da se pasivni subjekat zadrži u političkoj pokornosti ili da se kod pasivnog subjekta izazove nepovjerenje u postojeći društveni poredak kako bi mu se nametnula politička vlast terorista, kao i na-

³Vajt, Dž. (2004), Terorizam, Alexandria Press, Beograd.

⁴Dimitrijević, V. (1987), Pojam terorizma, CCS, Beograd, str. 39.

⁵Đorđević, O. (1986), Leksikon bezbednosti, Partizanska knjiga, Beograd, str. 332.

⁶Simonović, B. (2004), Kriminalistika, Grafolik, Kragujevac, str. 655.

⁷Kovačević, S. (1992), Terorizam i Jugoslavija, Arkade Print, Beograd, str. 36.

silje kojim se vrši uticaj na političku vlast radi iznuđivanja određenih političkih ustupaka⁸.

Za **A. Savića**, u najširem smislu, *terorizam* je naziv za metod političke borbe za koji je karakteristična sistematska upotreba nasilja radi zastrašivanja protivnika i slamanja njegovog otpora, dok je *terorizam* za **M. Miloševića**, planski akt nasilja koji preduzimaju određene društvene grupe s ciljem očuvanja ili osvajanja vlasti, odnosno terorizmom se s pravom naziva onaj teror koji u svom biću sadrži socijalno-psihološku, odnosno političku komponentu.⁹

KRIVIČNO-PRAVNO ODREĐENJE TERORIZMA U BIH

U Bosni i Hercegovini krivično djelo terorizma je propisano u članu 201. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine¹⁰. Ovo krivično djelo je svrstano u grupi krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom. Inkriminacija iz člana 201. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine odgovara inkriminaciji krivičnog djela terorizma propisanog u članu 299. Krivičnog zakona Republike Srpske.¹¹

Analognim članovima u Krivičnim zakonu Federacije Bosne i Hercegovine, član 200 i član 201. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, predviđeno je isto krivično djelo sa istim elementima.¹²

Članom 201. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine predviđeno je krivično djelo terorizma koje se sastoji u činjenju terorističkog čina s ciljem ozbiljnog zastrašivanja stanovništva ili prisiljavanja organa vlasti Bosne i Hercegovine, vlade druge zemlje ili međunarodne organizacije da što izvrši ili ne izvrši, ili s ciljem ozbiljne destabilizacije ili uništavanja osnovnih političkih, ustavnih, privrednih ili društvenih struktura Bosne i Hercegovine, druge zemlje ili međunarodne organizacije. Za to djelo propisana je kazna zatvora u trajanju od najmanje tri godine. Ukoliko je djelo terorizma imalo za posljedicu smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje pet godina. Najteži oblik terorizma postoji u slučaju da je istom prilikom umišljajno lišeno života jedno ili više lica zbog čega se izvršiocu prijeti kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Navedene zakonska rješenja su zasnovana na određenju krivičnog djela terorizma u Okvirnoj odluci Savjeta Evropske unije o borbi protiv terorizma iz juna mjeseca 2002. godine.¹³

⁸ Modli, D., Korajlić, N. (2002), *Kriminalistički riječnik*, Print com, Tešanj, str. 664.

⁹ Savić A. (1998), *Osnovi državne bezbednosti*, VŠUP, Beograd, str. 85.

¹⁰ Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH, br. 3/2003, ispravke zakona 32/2003, izmjene i dopune: 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006 i 32/2007.

¹¹ *Krivični zakon Republike Srpske*, Službeni glasnik RS, br. 49/2003, 108/2004, 37/2006, 70/2006 i 73/2010.

¹² Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine F BiH, br. 36/2003, 37/2003, 21/2004 i 69/2004.

¹³ Evropska konvencija o suzbijanju terorizma, Službeni glasnik BiH, Međunarodni ugovori, broj 12/2003.

Iz zakonskog određenja djela jasno je da ovo djelo ima dva osnovna elementa: radnju izvršenja i cilj. Zakonodavac je tačno naveo šta podrazumijeva pod terorističkim činom, odnosno decidno je nabrojao radnje terorizma uz navođenje da one moraju biti namjerne, znači traži se direktni umišljaj.

Radnje kojima se može izvršiti krivično djelo terorizma su:

- napad na život lica koji može prouzrokovati njegovu smrt,
- napad na fizički integritet lica,
- protivpravno zatvaranje, držanje zatvorenim ili na drugi način oduzimanje ili ograničavanje slobode kretanja drugog lica, s ciljem da njega ili nekoga drugoga prisili da što izvrši, ne izvrši ili trpi (otmica), ili uzimanje talaca,
- nanošenje velike štete objektima Bosne i Hercegovine, vlade druge države ili javnim objektima, transportnom sistemu, objektima infrastrukture uključujući informacijski sistem, fiksnoj platformi koja se nalazi u kontinentalnom pojasu, javnom mjestu ili privatnoj imovini, za koju štetu je vjerovatno da će ugroziti ljudski život ili dovesti do znatne privredne štete,
- otmica aviona, broda ili drugog sredstva javnog saobraćaja ili za prevoz roba,
- proizvodnja, posjedovanje, sticanje, prevoz, snabdijevanje, korištenje ili osposobljavanje za korištenje oružja, eksploziva, nuklearnog, biološkog ili hemijskog oružja ili radioaktivnog materijala, kao i istraživanje i razvoj biološkog i hemijskog oružja ili radioaktivnog materijala,
- ispuštanje opasnih materija ili izazivanje požara, eksplozija ili poplava s posljedicom ugrožavanja ljudskih života,
- ometanje ili zaustavljanje snabdijevanja vodom, električnom energijom ili drugim osnovnim prirodnim resursom s posljedicom ugrožavanja ljudskih života,
- prijetnja učinjenjem kojeg djela iz prethodnih tačaka.

I pored toga što se zakonsko određenje krivičnog djela terorizma svodi na dva osnovna elementa, ono je ipak veoma komplikovano, jer osim što predviđa više mogućih oblika terorističkog akta kao radnje činjenja, ono, uz to, za svaki od zakonom predviđenih oblika radnje činjenja zahtijeva i ispunjenje i jednog dodatnog uslova koji se tiče značaja radnje činjenja sa aspekta efekata koje ona može prouzrokovati za konkretnu državu ili međunarodnu organizaciju. S druge strane, zakonsko određenje terorizma sadržano u ovoj zakonskoj odredbi dodatno se komplikuje time što zakon za pojedine radnje, da bi se one mogle smatrati radnjama činjenja krivičnog djela terorizma, zahtijeva nastupanje konkretne opasnosti za život ljudi ili za privredne objekte, a za druge ne. Osim toga, navedene radnje po svom stvarnom značaju moraju biti takve da mogu ozbiljno oštetiti državu ili međunarodnu organizaciju. Ozbiljnim oštećenjem države ili međunarodne organizacije zakonodavac smatra ne samo ozbiljno oštećenje njihovih struktura ili takvu destabilizaciju koja ima za posljedicu ozbiljno otežavanje izvršenja njihovih funkcija, nego kada je riječ o državi, i njenu funkciju da obezbijedi sigurnost i garan-

tuje osnovna prava i slobode licima koja su pod njenom jurisdikcijom¹⁴. Može se zaključiti da je radnja ovog krivičnog djela u principu akt nasilja, s tim da svako nasilje nije terorizam, a da bi postojao terorizam neophodno je postojanje i drugog elementa djela, a to je cilj. Znači potrebno je da nasilje bude podobno da stvori osjećaj nesigurnosti kod građana.¹⁵ Posljedica ovog krivičnog djela jeste stvaranje osjećaja lične nesigurnosti kod građana ili grupe građana. Ovo osjećanje se prije svega manifestuje u strahovanju građana ili grupe građana za njihov život ili ži- vot njihovih najbližih.¹⁶

Ovdje je jasna i razlika između krivičnog djela terorizma i nekih drugih krivičnih djela kao što su: Izazivanje opšte opasnosti, Ubistvo, Teško ubistvo i sl., kod kojih je radnja izvršenja djela identična ali su ciljevi različiti..

Kod krivičnog djela terorizma objekat zaštite jeste država Bosna i Hercegovina, odnosno neka druga država i njeni organi i međunarodne organizacije zbog čega objekat napada, u smislu tačno određene građevine, pojedinca ili grupe pojedinaca ne mora biti unaprijed određen i precizno definisan.

Široka je i raznovrsna lepeza oblika kroz koje se ispoljavaju terorističke aktivnosti. Zadržani su neki klasični oblici, kao npr: atentati i paljevine ali su se pojavili i prisutni su i neki novi kao što su napadi na policijske stanice, otmice vazduhoplova i slično.¹⁷

Dokazivanje terorizma

Kao što je i navedeno u krivično-pravnom određenju terorizma radi se o specifičnom krivičnom djelu. Ono je specifično i složeno kako po velikom broju alternativno određenih radnji izvršenja tako i po cilju izvršenja. Složenost samog krivičnog djela terorizma je u direktnoj vezi sa prikupljanjem saznanja o planiranju izvršenja djela i njegovim dokazivanjem, odnosno biće krivičnog djela terorizma otežava otkrivanje planova i priprema izvršenja ali i dokazivanje djela nakon izvršenja.

U Bosni i Hercegovini su policijske agencije, obavještajna služba i tužilaštva ovlašteni i dužni da preduzimaju aktivnosti na otkrivanju i sprečavanju terorizma od njegove početne pripreme aktivnosti pa do izvršenja. Ukoliko je ovo krivično djelo izvršeno potrebno je da se preduzmu radnje na prikupljanju dokaza, materijalnih i ličnih, što bi u krajnjem dovelo do uspješnog procesuiranja pred sudom. Ključno je da se dođe do saznanja o planiranju i pripremanju terorističkih aktivnosti što i jeste poteškoća. Znači, kada je teroristički akt izvršen i posljedice nastupile onda nema problema za saznanje da je izvršeno krivično

¹⁴ Autorski tim, (2005), Komentari zakona o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini, Vijeće Evrope/ Evropska komisija, Sarajevo, str. 659–668.

¹⁵ Bošković, M. (1995), op. cit. str. 354.

¹⁶ Autorski tim, (1982), Komentar krivičnog zakona SFRJ, Savremena administracija, Beograd, str. 447.

¹⁷ Bošković, M. (1995), op. cit. str. 354.

djelo terorizma.¹⁸ Nakon izvršenja terorističkog čina i saznanja da je on izvršen problem je dokazivanja da radnja izvršenja konkretnog izvršioca ima zakonom određen cilj što je element ovog krivičnog djela.

Naime, nije dovoljno dokazati da je određeno lice posjedovalo, odnosno upotrijebilo određenu eksplozivnu napravu ili vatreno oružije, potrebno je dokazati i njegov direktni umišljaj, odnosno namjeru da tom radnjom postigne cilj ugrožavanja države, međunarodnih organizacija i stvaranje nesigurnosti kod građana kako je to propisano Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine.

Isključivim korištenjem klasičnih istražnih radnji, odnosno uviđaja, saslušanja svjedoka, pretresanja itd. ovaj cilj se ne može jednostavno postići. Navedeno je vidljivo i kroz analizu slučaja suđenja dvojice Jermena koji su u Beogradu

9. marta 1983. godine ubili Turskog ambasadora što je prema tadašnjim tumačenjima bio prvi slučaj međunarodnog terorizma u Beogradu.¹⁹

U jednoj pravosnažnoj presudi Suda Bosne i Hercegovine jasno se navodi da krivično djelo terorizma iz člana 201. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine ima dva osnovna elementa: 1) radnju učinjenja i 2) cilj. Kako se u ovoj presudi navodi, radi se o komplikovanom krivičnom djelu.....Kod ovog konkretnog slučaja radnja izvršenja je bila proizvodnja, posjedovanje, sticanje oružja, eksploziva i druge radnje propisane u tački f) člana 201. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, a ovim radnjama je karakter terorizma dala protivpravost cilja s kojim su te radnje preduzete.²⁰

Dokazivanje cilja jeste glavna poteškoća kod dokazivanja određenog djela, znači dokazivanje zašto je neko preduzeo neku od alternativno određenih radnji koje zakonodavac smatra mogućim radnjama terorističkog čina. Kod ovog krivičnog djela posebno do izražaja dolaze dva od devet zlatnih pitanja kriminalistike, a to su **šta** i **zašto**.

Važno je utvrditi šta se desilo, da li je to što se desilo krivično djelo, da li se radnja izvršenja koja je preduzeta može zakonom propisanim radnjama smatrati terorističkim činom i zašto je izvršilac preduzeo tu radnju i sa kojim ciljem. Na ova pitanja odgovor u dobroj mjeri može dati i uviđaj ali posebno mjesto u davanju ovih odgovora daju posebne istražne radnje.

Kao što je rečeno bitno je dokazati namjeru izvršioca, a ona generalno proizilazi iz njegovog ponašanja. Vidljivo je da je na određen način potrebno prikupiti dokaze o ponašanju izvršioca terorizma, na primjer da je on eksploziv nabavio kako bi ga aktivirao na objektu koji predstavlja javnu ustanovu i kako bi nastupila nesigurnost i strah građana koju posljedicu on hoće i želi, a ne da je eksploziv nabavio kako bi ga aktivirao na kući komšije koji je uzurpirao njegovu zemlju. Jas-

¹⁸ Bošković, M. (1995), op. cit. str. 357.

¹⁹ Guberina, V. (1995), Branio sam...4, RJ za izdavačku djelatnost JP PTT saobraćaja Srbija. Beograd, str. 9-374.

²⁰ Presuda Suda BiH, broj: S1 2 K 003342 10

no je da u ova dva slučaja izvršilac želi postići različite ciljeve: postavlja se pitanje kako to dokazati.

Izvršioi terorizma, posebno samoubilačkog, jesu specifične ličnosti, djelo rijetko mogu izvršiti sami, potrebni su im različiti saučesnici, saizvršioi, pomagači, podstrekači i slično, sa saučesnicima moraju komunicirati, često žele da na sebe privuku pažnju javnosti, često djeluju i psihološko – propagandno jer je to sve u funkciji postizanja cilja krivičnog djela. Imajući u vidu navedeno zaključuje se da oni o pripremi izvršenja krivičnog djela terorizma, njegovom izvršenju i posljedicama, kao i često prihvatanju odgovornosti za izvršeno moraju komunicirati pa nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija kao posebna istražna radnja predstavlja značajno sredstvo za otkrivanje ovog djela kao i njegovo dokazivanje pogotovu u dijelu koji se odnosi na ciljeve izvršenja. Tužilaštvima u Bosni i Hercegovini su veoma značajni presretnuti razgovori izvršilaca terorizma kako bi izvođenjem ovih dokaza sudu dokazali da se radi o terorizmu, a ne nekom drugom krivičnom djelu. Upravo iz telefonskih razgovora, odnosno tonskih zapisa razgovora, može se dokazati motiv i cilj preduzimanja neke opšteopasne radnje (da je u pozadini šovinizam, određena ideologija, vjerski fanatizam i slično).

Praktični prikaz procesuiranih slučajeva terorizma u Bosni i Hercegovini

Smatramo da je u ovom radu, a u cilju potpunijeg sagledavanja pojavnih oblika terorizma potrebno izvršiti praktični prikaz procesuiranih slučajeva terorizma u Bosni i Hercegovini.

Tako je tužilac u završnoj riječi u jednom predmetu Suda Bosne i Hercegovine u kojem je više lica osuđeno za terorizam naveo: „... da su počinili djelo za koje se terete upućuju provedeni dokazi, i to sadržaj presretnutih telefonskih razgovora između optuženih, te razgovori svakog od optuženih sa drugim osobama ....“ u kojim razgovorima jedan optuženi kaže da može sakupiti ljudstvo za manje od sedam dana i to onu braću koja su najčvršća u vjeri i koja imaju najveća iskustva u vođenju rata i organizovanju vojske. U istom predmetu, ovom posebnom istražnom radnjom je tužilaštvo prikupilo dokaze, presrelo razgovore, u kojima osuđeni koriste šifrirani jezik „vrbovali“ i druge osobe „braću“ za borbu protiv neistomišljenika propagirajući pri tome da nevjernike treba ubijati. Upravo ovim razgovorima te njihovom analizom i vještačenjem je tužilaštvo u konkretnom predmetu dokazalo da su osuđeni oružje, eksploziv i drugo nabavili, skrivali i prenosili kako bi ga upotrijebili sa sviješću, htijenjem i ciljem da takvim napadom nanesu štetu državi Bosni i Hercegovini i međunarodnim organizacijama u Bosni i Hercegovini.²¹ Znači dokazivanjem konkretnog cilja i psihičkog odnosa i volje izvršilaca da ostvare cilj dokazano je i krivično djelo terorizma: bez ovoga to ne bi bio terorizam.

Analizom više pravosnažno okončanih krivičnih predmeta pred Sudom Bosne i Hercegovine i Okružnim sudom u Bijeljini uočeno je da značaj presretnu-

²¹ Presuda Suda BiH, broj: S1 2 K 003342 10

tih i tonski zabilježenih razgovora kao dokaza dolazi do izražaja kada se ti razgovori dovedu u vezu sa materijalnim dokazima (pronađenim oružjem, eksplozivom i sl.) kao i izjavama saslušanih svjedoka, prikriivenih istražitelja i informana- ta jer se na takav način utvrđuje pravo značenje sadržaja razgovora.

Presretnutim razgovorima se dokazuje psihički odnos učinioca prema krivičnom djelu i posljedici, odnosno kod terorizma direktan umišljaj, te zajedničko djelovanje saučesnika, međusobne uloge i hijerarhija.

Kod korištenja presretnutih razgovora kao dokaza značajna je i istražna radnja vještačenja, odnosno provođenje vještačenja nad tonskim zapisima. Vještačenje može da bude po više osnova i vještacima različitih struka. Ponekad je potrebno dokazati da određen sporni, presretnuti razgovor, odnosno glas pripada optuženom licu. Dešava se da optuženi negira da je on obavio određeni razgovor koji je snimljen. U ovom slučaju mobilni telefon može da se pronađe kod osumnjičenog i ta okolnost može biti od koristi za utvrđivanje identiteta snimljenih razgovora. Međutim, češći je slučaj da se mobilni telefon ne pronađe jer ih „obučeni“ osumnjičeni koriste za određenu akciju nakon čega uništavaju mobilne telefonske aparate i kartice, upravo zbog toga da se ne bi dokazalo da su oni preko njih obavili inkriminisane razgovore.²² Kod ovakvog stanja stvari potrebno je dokazati da je inkriminisan razgovor obavio optuženi. Navedeno se postiže putem vještačenja korištenjem zakonitosti forenzičkih nauka, jer govor kao biološka karakteristika čovjeka sadrži u sebi elemente individualnosti koji omogućavaju prepoznavanje govornika.

U forenzičkim naukama prepoznavanje govornika jeste postupak poređenja glasa počinioca krivičnog djela sa glasom jednog ili više osumnjičenih osoba s osnovnim ciljem identifikovanja ili isključenja osumnjičenog kao počinioca. Posljednjih 20-tak godina govor se uspješno koristi u procesu identifikacije. Govori pojedinih osoba međusobno se razlikuju u tolikoj mjeri da se razlike mogu iskoristiti za identifikaciju.

Analizom krivičnih spisa Okružnog suda u Bijeljini uočeno je da se ovo vještačenje u periodu od 2008 do 2013 godine vršilo samo u jednom slučaju.²³ Ovo vještačenje je vršeno po naredbi Okružnog tužilaštva u Bijeljini,²⁴ a u svom nalazu je vještak dao mišljenje da svi rezultati analize pokazuju da postoji visok stepen vjerovatnoće da je uzorak označen kao glas I. G. u snimku 14.49.40 (triaz).wav i uzorak govora označen sa A3A.wav izgovorio isti govornik.

Takođe je za dokazivanje tonskim zapisima presretnutih razgovora značajno i vještačenje razgovora i drugog dokaznog materijala po vještaku iz oblasti kriptologije. Tako je u jednom predmetu Suda Bosne i Hercegovine koji je vođen zbog terorizma izveden i dokaz: nalaz i mišljenje vještaka koji je kriptoanalizom

²²Mirčić, V. (2006), Bilten br. 69., Okružni sud u Beogradu, Beograd, str. 23.

²³Presuda Okružnog suda u Bijeljini, broj:012-0-K-06-0000 14

²⁴Naredba Okružnog tužilaštva u Bijeljini, broj: KT-1153/05

presretnutih telefonskih razgovora među optuženim za terorizam utvrdio 21 potencijalnu riječ i frazu koje se koriste kao šifrirane nakon čega je utvrdio za devet riječi da su šifre za koje je našao značenje i to: „filijala“ – stan jednog optuženog u Beču, „telad“ – naočale (moguće naočale za noćno osmatranje), „mjera- či“- daljinomjeri, „Pčelica Maja“ – puška, „sova“ – optika, „ovce“ – automatski bacač granata itd.²⁵

Nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija kao radnja je značajna i zbog činjenic da se iz sadržaja presretnutih razgovora može doći do saznanja gdje se nalaze materijalni dokazi da određeno lice ili lica učestvuju u izvršenju krivičnih djela. Kod terorizma je to značajno jer se na takav način dolazi do saznanja gdje izvršioци skrivaju, kako prenose, kako proizvode sredstva za izvršenje djela; oružje, eksploziv, eksplozivne naprave, propagandni materijal i slično pa se ti materijalni dokazi dovode u vezu sa izvršiocima.

U jednom krivičnom predmetu organi krivičnog gonjenja su nadzorom telefonskih razgovora došli do saznanja, a potom i pretresanjem prostorija pronašli tri improvizovane eksplozivne naprave u vidu knjiga – „knjiga iznenađenja“ sa naslovom „Građansko pravo“.²⁶ Radilo se o eksplozivnim napravama gdje su knjige predstavljale ambalažu za eksplozivnu napravu jer je između 121 i 653 stranice napravljen otvor oblika kvadrata za smještanje naprave. Iz navedenog proizilazi da je višestruk značaj zakonito presretnutih telefonskih razgovora kod otkrivanja i dokazivanja terorizma kako zbog gore navedenih razloga tako i zbog potrebe dokazivanja zajedničkog djelovanja više saučesnika.

AKTUELNOST TERORIZMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Terorizam kao jedan od oblika nasilja, sve više u savremenom svijetu ugrožava kako unutrašnju, tako i međunarodnu bezbjednost. Od ovog oblika ugrožavanja nije pošteđena ni Bosna i Hercegovina. Mnogobrojni su faktori koji doprinose pojavi terorizma u Bosni i Hercegovini, a naročito, to su oni faktori koji terorizmu u Bosni i Hercegovini daju međunarodnu konotaciju.²⁷

Smatramo da su uzroci terorizma u Bosni i Hercegovini u njenoj historiji, zatim geografskom položaju, strukturi stanovništva u pogledu vjerske, nacionalne i druge pripadnosti, državnom i društvenom uređenju. Terorizmu u Bosni i Hercegovini pogoduje, a u smislu njene historije, i činjenica da je na ovim prostorima nedavno vođen rat, te da je raširena pojava nedozvoljenog držanja i trgovine vatrenog oružja i eksplozivnih materija.

Mnogi indikatori ukazuju na opasnost od terorizma po Bosnu i Hercegovinu. Određena bezbjednosna saznanja ukazuju da je ilegalna trgovina oružjem raširena pojava koja direktno utiče na opšte stanje bezbjednosti u Bosni i Hercegovini, s obzirom na to da krijumčareno oružje može završiti u rukama izvršilaca po-

²⁵ Presuda Suda BiH, broj: S1 2 K 003342 10

²⁶ Presuda Suda BiH, broj: S1 2 K 003342 10

²⁷ Šikman, M. (2009), Terorizam, Univerzitet Sinergija, Banjaluka, str. 363.

tencijalnih terorističkih akata. Pored toga, ne samo da se u Bosni i Hercegovini nalazi određeni broj lica, bezbjednosno interesantnih sa aspekta terorističkog djelovanja, nego je i evidentan broj njihovih kontakata sa stranim državljanima u zemlji i inostranstvu iz njima identičnog miljea. Takođe, zabilježeno je i kretanje i boravak stranaca na području Bosne i Hercegovine koji su i ranije boravili u Bosni i Hercegovini kao učesnici rata, a što se dovodi u vezu sa pojedinim terorističkim organizacijama. Nadalje, organi Federacije Bosne i Hercegovine, zajedno sa predstavnicima međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini tokom oktobra i novembra 2001. godine došli su do podataka o postojanju nekoliko terorističkih grupa u Bosni i Hercegovini afro-azijskog porijekla koje su registrovane kao «al-žirska», «egipatska», «bolonjska», «skopska» i mnoge druge grupe. Tokom oktobra

2001. godine uhapšeno je i stavljeno u pritvor šest članova «alžirske grupe» pod sumnjom da su pripremali terorističke napade na ambasadu SAD i Velike Britanije u Sarajevu koji su kasnije isporučeni vlastima SAD. Pored toga, 21. jula 2006. godine izrečena je prva presuda za terorizam u Bosni i Hercegovini i to licima koja su optužena da su namjeravala da na teritoriji Bosne i Hercegovine ili neke druge evropske zemlje izvrše teroristički akt s ciljem prisiljavanja vlasti Bosne i Hercegovine ili vlade druge države da povuku svoje snage iz Iraka i Avganistana.

Potencijalne mete terorističkih napada u Bosni i Hercegovini, nažalost, su raznovrsne, počevši od bezbjednosti leta vazduhoplova, energetske postrojenja, transportne i komunikacione infrastrukture, diplomatskih objekata i objekata od posebnog značaja za Bosnu i Hercegovinu i međunarodnu zajednicu, do mjesta masovnog okupljanja kao što su škole, bolnice, javni prevoz, gradski trgovi i slično. Zapravo, cijela lista Kritičnih infrastrukturnih sektora koje je uradila Evropska komisija, 2005. godine, predstavlja moguće objekte terorističkih napada²⁸.

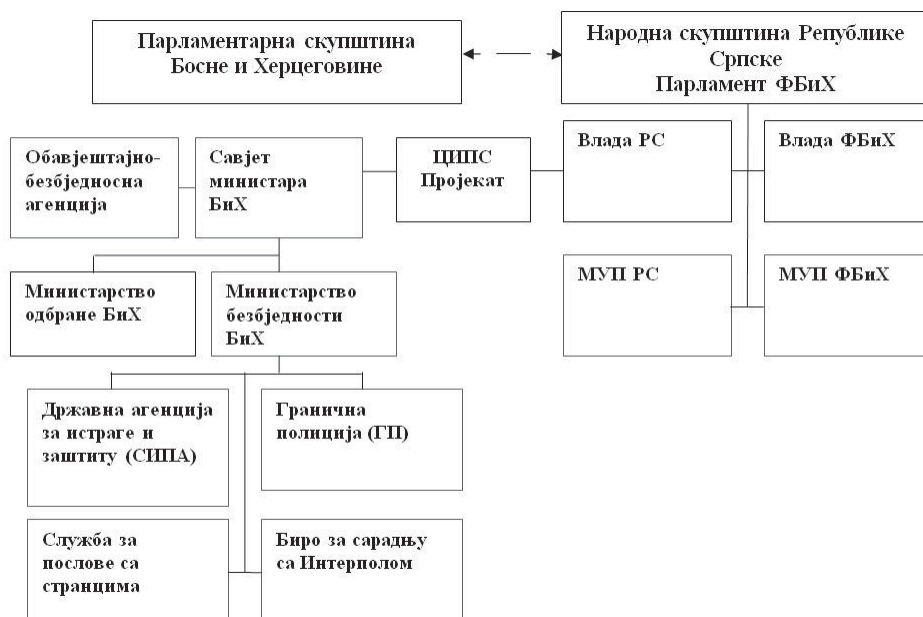
Dalje, smatramo da su pojedini oblici terorizma dio tamne brojke kriminaliteta i zbog činjenice da su organi krivičnog gonjenja u Bosni i Hercegovini u pogledu otkrivanja i dokazivanja ovih krivičnih djela nedovoljno efikasni.

Prema M. Šikmanu, institucionalni okvir zaštite od terorizma u Bosni i Hercegovini zasnovan je na dva nivoa: nivou Bosne i Hercegovine i entitetskom nivou (Republika Srpska i Federacija Bosne i Hercegovine). Dat je prikaz samo onih agencija koje neposredno preduzimaju operativno-taktičke radnje i radnje dokazivanja u suzbijanju terorizma, odnosno policijskih agencija (izuzetak je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine), pri čemu nisu posebno navedena tužilaštva i sudovi u Bosni i Hercegovini i entitetima, iako je i njihova uloga u zaštiti od terorizma nesporna.²⁹

²⁸Šikman, M. (2009), op. cit. str. 363.

²⁹Šikman, M. (2009), op. cit. str. 366.

Slika 5: Struktura institucija u BiH u borbi protiv terorizma

Izvor: Obrada autora

Vidljivo je da u Bosni i Hercegovini postoje mnogobrojne institucije koje su nadležne i obavezne da se bave otkrivanjem i dokazivanjem krivičnih djela iz oblasti terorizma

Ove institucije su shodno ekonomskim prilikama u Bosni i Hercegovini kadrovski i materijalno-tehnički značajno popunjene.

U nastavku se daje tabelarni pregled godišnjih budžeta pojedinih od gore navedenih institucija, za godine 2011 i 2012.

Naziv institucije	Budžet za 2011 godinu	Budžet za 2012
Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) ¹	<u>29.795.693 KM</u>	<u>28.931.000 KM</u>
MUP RS ²	<u>150.550.649 KM</u>	<u>163.313.000 KM</u>
MUP FBiH ³	<u>40.648.308 KM</u>	<u>41.900.503 KM</u>
Obavještajno-bezbjednosna agencija ⁴	<u>30.969.002 KM</u>	<u>33.121.000 KM</u>

U ovom radu izvršena je analiza postignutih rezultata u radu ovih institucija.

Mišljenja smo da bi rezultat rada trebao da bude značajan broj pravosnažno procesuiranih slučajeva krivičnih djela terorizma pred sudovima u Bosni i Hercegovini i to onih djela gdje su izvršioци otkriveni i procesuirani u pripremoj fazi izvršenja ovog krivičnog djela.

Tako je izvršen uvid u pravosnažno okončane predmete pred Sudom Bosne i Hercegovine za krivična djela iz oblasti terorizma za period 2003 - 2012 godina za koje se daje tabelarni pregled:

Redni broj	Broj presude	Datum presude	Broj izvršilaca	Krivična sankcija
1.	X- K-06/190	21.05.2007.	4	Zatvorske kazne
2.	X- K- 09/670-1	29.12.2011.	4	Zatvorske kazne za 3 lica i oslobađajuća presuda

Iz datih tabelarnih pregleda i šematskog prikaza institucija jasno je vidljivo da u Bosni i Hercegovini postoje mnogobrojne policijske, bezbjednosne i pravosudne institucije koje imaju značajno visoke budžete sa tendencijom njihovog stalnog rasta, a da su rezultati otkrivanja i procesuiranja krivičnih djela terorizma veoma slabi.

Naime, za period 2000 – 2012 godina pred Sudom Bosne i Hercegovine su pravosnažno okončana samo dva predmeta iz oblasti krivičnih djela terorizma protiv osam lica što je izrazito loš rezultat imajući u vidu, s jedne strane broj institucija i njihova budžetska sredstva i, s druge strane obavještajne i analitičke podatke i procjene o prisustvu terorizma u Bosni i Hercegovini.

ZAKLJUČAK:

Kod shvatanja i dokazivanja terorizma veoma je bitno napraviti razliku između ovog i drugih krivičnih djela; ova potreba je između ostalog prikazana u krivično- pravnom određenju terorizma ali i kroz analizu sudske prakse i u smislu uočavanja razlika između terorizma i nekih drugih krivičnih djela čija je radnja izvršenja identična radnji terorizma, ali je kod krivičnog djela terorizma drugi cilj.

Kroz krivičnopravno određenje terorizma, ali i analizirane presude koje su obrađene u ovom radu jasno je dokazano da je direktni umišljaj element bića krivičnog djela i da ga je potrebno dokazati i to u odnosu prema cilju zbog kojeg se ovo krivično djelo vrši.

Takođe, analizom jedne presude, odnosno ocijenjenih dokaza u njoj jasno je potvrđeno da su izvršioци krivičnog djela terorizma specifične ličnosti (specifična su njihova ubjeđenja i ciljevi, načini ponašanja, komunikacije itd.), a ovo potvrđuju nalazi vještaka koji su posebno ocijenjivani.

Specifičnost ličnosti terorista je u ovom radu prikazana i kroz sredstva koja se koriste i izrađuju za izvršenje terorističkog čina, inovativne i savremene eksplozivne naprave, vatreno oružje i drugo.

Dalje, dokazana je potreba i značaj primjene radnje nadzora i tehničkog snimanja telekomunikacija i obezbjeđenja presretnutih razgovora kao dokaza

za psihički odnos izvršioca krivičnog djela terorizma prema samom djelu i njegovim ciljevima.

Rad govori i o potrebi sveobuhvatne analize presretnutih razgovora u cilju postizanja boljih rezultata kod otkrivanja i dokazivanja krivičnih djela iz oblasti terorizma što je vidljivo kroz analizu nalaza vještačenja po vještacima kriptanalize i forenzike, a koji su sastavni dio obrađivanih sudskih spisa.

Takođe, utvrdili smo da se može analizom zabilježenih, presretnutih razgovora te njihovim upoređivanjem sa nespornim tonskim zapisima glasa izvršiti identifikacija izvršilaca ovih krivičnih djela te izvršiti dešifriranje sadržaja njihovih razgovora.

LITERATURA:

- Autorski tim, (2005), Komentar zakona o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini, Vijeće Evrope/Evropska komisija, Sarajevo.
- Autorski tim, (1982), Komentar krivičnog zakona SFRJ, Savremena administracija, Beograd.
- Babović, B. (1989), Interpol protiv terorizma, Naučna knjiga, Beograd.
- Babić, M. (1995), Krivično pravo, Pravni fakultet Banjaluka, Banjaluka.
- Bošković, M. (1995), Kriminalistička metodika, Viša škola unutrašnjih poslova, Beograd.
- Bošković, M., Skakavac, Z. (2009), Organizovani kriminalitet, Fakultet za pravne i poslovne studije, Novi Sad.
- Vajt, DŽ. (2004), Terorizam, Alexandria Press, Beograd.
- Guberina, V. (1995), Branio sam....4, RJ za izdavačku djelatnost JP PTT saobraćaja Srbija, Beograd.
- Dimitrijević, V. (1997), Strahovlada, Dosije, Beograd.
- Dimitrijević, V. (1987), Pojam terorizma, CCS, Beograd.
- Đorđević, O. (1986), Leksikon bezbednosti, Partizanska knjiga, Beograd.
- Kovačević, S. (1992), Terorizam i Jugoslavija, Arkade Print, Beograd. Laqueur, W. (2000), The New Terrorism, Oxford University Press.
- Mirčić, V. (2006), Bilten br. 69., Okružni sud u Beogradu, Beograd.
- Modli, D., Korajlić, N. (2002), Kriminalistički riječnik, Print com, Tešanj.
- Savić, A. (1998), Osnovi državne bezbednosti, VŠUP, Beograd.
- Simeunović, D. (2005), Problemi definisanja savremenog terorizma, SPM broj 3-4, god. XII, sveska 15.
- Simeunović, D. (2009), Terorizam, Pravni fakultet, Beograd.
- Simonović, B. (2004), Kriminalistika, Grafolik, Kragujevac.
- Stajić, Lj. (1999), Osnovi bezbjednosti, Policijska akademija, Beograd.
- Stojanović, S. (2011), Kriminalističko forenzička istraživanja, Volumen 4, broj 1.
- Šikman, M. (2009), Terorizam, Univerzitet Sinergija, Banjaluka.
- Škulić, M. (2003), Organizovani kriminalitet, Autorska izdavačka zadruga, Beograd.
- Škulić, M. (2005), Prikriveni islednik, Bezbednost, broj 3/05, Beograd.

NEAUTORIZOVANI IZVORI:

Zakon o budžetu institucija BiH, Službeni glasnik BiH, broj 42/2012.

Zakon o izvršenju budžeta Republike Srpske, Službeni glasnik RS, br. 1/2011 i 3/2012).

Zakon o budžetu institucija BiH, Službeni glasnik BiH, broj 42/2012.

Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske, Službeni glasnik RS, broj 53/2012.

Zakon o krivičnom postupku Federacije BiH, Službene novine Federacije BiH, br. 35/2003, 37/2003, 56/2003 i 78/2004.

Zakon o krivičnom postupku Brčko Distrikta BiH, Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH, br. 10/2003 i 48/2004.

Evropska konvencija o suzbijanju terorizma, Službeni glasnik BiH, Međunarodni ugovori, broj 12/2003.

Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine F BiH, br. 36/2003, 37/2003, 21/2004 i 69/2004.

Krivični zakon Republike Srpske, Službeni glasnik RS, br. 49/2003, 108/2004, 37/2006, 70/2006 i 73/2010.

Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH, br. 3/2003, ispravke zakona 32/2003, izmjene i dopune: 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006 i 32/2007.

Presuda Okružnog suda u Bijeljini, broj: 012-0-K-06-0000 14.

Presuda Suda BiH, broj: S1 2 K 003342 10.

Naredba Okružnog tužilaštva u Bijeljini, broj: KT-1153/05.

<http://www.fbihvlada.gov.ba/bosanski/budzet/index.php> od 2. novembra 2012. godine.

www.wikipedia.org/islamskiterorizam, dana 12. septembra 2012. godine.

(Footnotes)

1 Zakon o budžetu institucija BiH (Službeni glasnik BiH, broj 42/2012).

2 Zakon o izvršenju budžeta Republike Srpske (Službeni glasnik RS, br. 1/2011 i 3/2012).

3 <http://www.fbihvlada.gov.ba/bosanski/budzet/index.php> od 2.11.2012.godine

4 Zakon o budžetu institucija BiH (Službeni glasnik BiH, broj 42/2012).

Milomir Ćodo

Secretary of the District Court in Bijeljina

Proof of Terrorism

Summary: Crime as a negative social phenomenon accompanied human society through all the periods of its development and adapt to this development. In theory and practice, there are various divisions of crime. One of the crime division is the division of the political, general, economic and environmental crime.

Particularly dangerous form of expression of political terrorism and crime is because it is closely linked to organized crime. Such characteristics of terrorism and the fact that it threatens the state and its organization, requires a finding of adequate response by the authorities in preventing and detecting terrorist activities. The state's response has to be through the use of special methods in order to discover, clarify and prove the crimes. Surveillance and technical recording of telecommunications as a method to achieve this goal occupies a particularly important place.

We can notice that terrorism has certainly become one of the biggest problems of our time. Especially because of its various manifestations, and because of the growing and increasing number of victims who bring new terrorist attacks. Due to the increased number of victims understand the desire and determination of the international community to deal with all forms of terrorism.

In the 21 Ages terrorist activities have become one of the major problems of international security system. That is why any progress in finding a method of identifying content and terror, very important in the fight against this form of violence. Increasing violence and bullying in many countries it has become one of the major problems in society.

Terrorist attacks are very complex and not sufficiently clarified especially when it comes to their holders and the reasons for their existence. In addition, the object of attack and the methods used are constantly changing. Therefore, for successfully countering terrorist activities essential work continuously.

Keywords: terrorism, crime, evidence, special investigations, undercover investigators, intercept, expert opinion, crime, police, prosecution, court.
